

17.6.2020

EOAK/3043/2019

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Jarmo Hirvonen

PALKKION MAKSUN VIIVÄSTYMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Pohjanmaan kärjäoikeuden kärjäsihteerin hidasta toimintaa kärjäoikeuden määrämän avustajanpalkkion maksuunpanossa. Kantelijalle oli 25.3.2019 oikeusapulain nojalla määrätty maksettavaksi valtion varoista palkkiona ja matkakulujen korvauksena yhteensä 3.453,40 euroa. Kantelijan käsityksen mukaan maksusuorituksen olisi tullut tapahtua 15.4. tai viimeistään 30.4.2019. Kantelijan saaman tiedon mukaan viivästys oli tässä tapauksessa johtunut yksinomaan kärjäoikeudesta, josta maksatustiedot oli toimitettu eteenpäin Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskukseen (Palkeet) vasta 30.4.2019. Tästä johtuen kantelija ei ollut vielä kanteluajankohtana saanut hänelle kuuluvaa palkkiota ja korvausta.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin seuraavat selvitykset ja lausunto, jotka jäljennöksinä liitetään tähän päätökseen:

- kärjäsihteerin 4.6.2019 antama selvitys,
- kärjätuomarin 31.5.2019 antama selvitys,
- osastonjohtajana toimineen kärjätuomarin 10.6.2019 antama selvitys ja
- määräaikaisen johtavan laamannin 12.6.2019 antama lausunto.

Käytettävissäni on ollut myös seuraavat laamannin toimittamat asiakirjat:

- Pohjanmaan kärjäoikeuden päätös 25.3.2019 nro 19/3918 (H 18/4004170),
- ote oikeusministeriön intranetsivuilla olevista Palkeiden maksatusohjeista,
- ote Pohjanmaan kärjäoikeuden rikossihteerin käsikirjasta,
- sähköpostiviestejä kärjäoikeuden ja kantelijan välillä 30.4.–27.5.2020 ja
- kärjäoikeuden sihteerikokouksen pöytäkirja 7.6.2019.

Lisäksi käytettävissäni on ollut saman kantelijan palkkioiden maksatuksen viiveitä koskeneissa kanteluasioissa EOAK/3533/2019 ja EOAK/6537/2019 hankittua kantelun aiheeseen liittyvää selvitystä.

3 RATKAISU

Kysymys on tilanteesta, jossa kärjäoikeus on 25.3.2019 lapsen tapaamisoikeuden täytäntöönpanoa koskeneen asian pääasiallisen yhteydessä määrännyt yksityiselle avustajalle valtion varoista maksettavaksi palkkion ja korvauksen oikeusapulain ([257/2002](#)) 18 §:n 1 momentin nojalla. Kärjäsihteerien tehtävänä on siirtää tiedot kärjäoikeudessa maksuun määräytyistä

palkkioista ja kulukorvauksista [Romeossa](#) (oikeusaputoimistojen asianhallintajärjestelmä) tehtävän maksatuspäätöksen mukaisesti [Palkeisiin](#). Tämä tapahtuu käräjäoikeuksissa yleensä viimeistään muutaman päivän kuluessa yksittäisen tuomarin tai ratkaisukokoonpanon tekemän ratkaisun julistamisesta tai antamisesta.

Maksatustiedot siirtyvät Romeosta Palkeisiin nykyisin pääsääntöisesti Handi-järjestelmään ja tarvittaessa palkanmaksun puolelle hoidettavaksi Kieku-järjestelmässä. Jälkimmäinen vaihtoehto tulee kysymykseen silloin, kun oikeusapulain nojalla määrätty palkkio maksetaan yksityishenkilölle tai ennakoperintärekisteriin kuulumattomalle yritykselle. Jälkimmäisen vaihtoehdon mukaan toimittaessa palkkiot maksetaan kaksi kertaa kuukaudessa valtiolla noudatettavan palkanmaksuaikataulun mukaisesti.

Nyt kysymyksessä olevassa tapauksessa maksatuspäätös on toimitettu käräjäoikeudesta Palkeisiin vasta 30.4.2019 eli yli kuukauden kuluttua palkkion määräämisestä. Palkkio ja korvaus on suoritettu kantelijalle vasta 31.5.2019.

Asiassa annetuista selvityksistä ja laamannin lausunnosta ilmenee, että viivästyksen syitä on käräjäoikeudessa selvitelty ja viivästystä on pahoiteltu myös kantelijalle. Saadun selvityksen perusteella vaikuttaa siltä, ettei kysymys ole käräjäoikeuden toimintaan liittyvistä rakenteellisista ongelmista, valvonnan puutteesta tai muista sellaisista seikoista, jotka antaisivat aiheen asian perusteellisempaan tarkasteluun. Vaikuttaa ilmeiseltä, että viivästys on johtunut unohduksesta tai muusta inhimillisestä syystä yksittäistapauksessa.

Palkkioiden ja kulukorvausten viivytyksetön maksaminen, johon edellä todetut käräjäsihteerin toimenpiteetkin liittyvät, on oikeudenkäyntiavustajan liike- tai elinkeinotoiminnan tuloksellisuuden ja viime kädessä hänen toimeentulonsa kannalta tärkeää. Sen vuoksi palkkioiden maksatukseen liittyviä toimenpiteitä käräjäoikeuksissa aiheellisesti pidetäänkin kiireellisinä. Tämä lähtökohta on todettu myös edellä mainittuihin selvityksiin sisältyneissä kannanotoissa ja ohjeissa.

Oikeusapulain 18 §:n 2 momentin mukaan palkkio ja korvaus määrätään avustajan tehtävän päättyessä tuomioistuimessa. Tähän perustuen vallitseva käytäntö tuomioistuimissa on, että oikeusapuasioissa palkkio ja kulukorvaus määrätään maksettavaksi tuomioistuinasteittain pääasiaratkaisun antamisen yhteydessä.

Pandemiaan liittyvissä poikkeusolosuhteissa, kun pääkäsittelyjä ja muitakin istuntoja on jouduttu peruuttamaan, avustaja on saattanut varsinkin muutoksenhakuasteissa joutua odottamaan palkkiota tekemästään työstä hyvinkin pitkän ajan. Pisin viive maksun saamisessa ei yleensä liity tuomioistuimen ratkaisun antamisen ja maksusuorituksen väliseen aikaan vaan avustajan työsuorituksen ja tuomioistuimen ratkaisun väliseen aikaan.

Oikeusapulain 3 luvun 18 §:n 3 momentissa on kuitenkin todettu:

“Jos tehtävä jatkuu pitkähkön ajan, voidaan palkkio ja korvaus määrätä puolivuositain tai erityisestä syystä lyhyemmältäkin ajalta.”

Edellä mainittua säännöstä on ennen nykyisiä poikkeusolosuhteita sovellettu suhteellisen harvoin. Suomen Asianajajaliitto onkin 2.4.2020 [vedonnut](#) tuomioistuimiin, että ne suhtautuisivat poikkeusolosuhteissa myönteisesti avustajilta tuleviin oikeusapupalkkioita koskeviin välilaskuihin.

Oikeusapulakiin tai sen nojalla annettuihin säädöksiin ei sisälly määräystä siitä, kuinka nopeasti tuomioistuimen määräämän palkkion ja kulukorvauksen tulee olla maksettuna avustajalle eikä myöskään säännöstä palkkiolle tai korvaukselle mahdollisessa viivästymistapauksessa maksettavasta viivästyskorosta.

Rahavelalle maksettavasta korosta säädetään korkolaisissa ([633/1982](#)). Korkolaki on yleislaki, jota sovelletaan, jollei muualla toisin säädetä tai jollei muuta johdu velallisen sitoumuksesta taikka kauppatavasta. Korkolain 6 §:ssä säädetään viivästyskorosta velalle, jonka eräpäivää ei ole määrätty. Korkolakia ei kuitenkaan sen 1 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan sovelleta julkisoikeudellisesta perusteesta johtuvaan velkasuhteeseen.

Korkolain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä ([HE 109/1981](#) vp, s. 16 ja 17) rajanvedosta julkisoikeudellisesta perusteesta johtuvien velkasuhteiden ja muiden velkasuhteiden välillä on todettu seuraavaa:

”Julkisoikeudellisen saatavan korkoon lakia ei sovellettaisi. Lain soveltamisalan ulkopuolelle jäisivät siten muun muassa verosaataville ja julkisoikeudellisille maksuille sekä sakoille suoritettava korko ja perusteettomasti suoritettujen julkisoikeudellisen edun palautuksen yhteydessä maksettava korko. Kun vedetään raja lain piiriin kuuluvien velkojen ja julkisoikeudellisten saatavien välille, on kiinnitettävä huomiota velan perusteen luonteeseen. Valtion tai muun julkisyhteisön ollessa velkoja tai velallinen korkolakia voitaisiin soveltaa, jos rahavelka on rinnastettavissa yksityiseen rahavelkaan. Näin ollen korkolaki olisi sovellettavissa esimerkiksi tapaturmaviraston liikennevakuutuslain (279/59), tapaturmavakuutuslain sekä rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain (935/73) mukaisesti suorittamiin korvauksiin. Valtion maksuperustelaisissa (980/73) tarkoitetut maksut ovat niin ikään usein sen laatuista, että korkolain ainakin analogista soveltamista niihin voitaisiin pitää perusteltuna.”

Valtion virkamieslakiin ([750/1994](#)) on palvelussuhteiden yhdenvertaisuuteen liittyneistä syistä [1.9.2014](#) lisätty erityissäännös (63 a §), jonka perusteella valtion virkasuhteeseen perustuvan palkan tai matkakulujen korvauksen viivästyessä sovelletaan korkolain viivästyskorkoa koskevia säännöksiä, vaikka kysymys onkin julkisoikeudellisesta perusteesta johtuvasta velkasuhteesta.

Vaikka nyt kysymyksessä oleva yksittäistapaus ei anna minulle aihetta oikeusasiamiehen toimenpiteisiin, totean yleisellä tasolla, että korkolain esitöiden valossa en pidä täysin poissuljettuna mahdollisuutta, että korkolain viivästyskorkoa säännökset voisivat tulla sovellettaviksi valtion varoista oikeusapulain nojalla maksettavien palkkioiden ja korvausten kohdalla tai että korkolain soveltamisesta säädettäisiin erikseen vastaavalla tavalla kuin virkamiesten palkkojen viivästyksen kohdalla on tehty.

Tiedossani on korkeimman hallinto-oikeuden 19.8.2019 antama ratkaisu nro 3706 (5016/1/18), jossa avustajalle on määrätty palkkio oikeusapulain nojalla, mutta vaatimus viivästyskoron maksamisesta on hylätty lakiin perustumattomana.

Elinkeinon harjoittamisen vapauteen, omaisuuden suojaan ja yhdenvertaisuuteen liittyvät seikat puoltaisivat nähdäkseni sitä, ettei valtion varoista maksettavaan avustajanpalkkioon sovellettaisi maksun määräämisen jälkeisissä viivästymistilanteissa eri säännöksiä kuin esimerkiksi syyttäjän tai julkisen oikeusavustajan valtiolta saamaan kuukausipalkkaan ja sen viivästymiseen.

Pidän laillisuusvalvonnan ja palkkionsaajien oikeusturvan kannalta ongelmallisena myös sitä, että palkkioiden maksatukseen liittyvät Palkeiden toimintaa koskevat tavoiteajat on ilmeisesti määriteltä vain Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksesta annetussa laissa ([179/2019](#)) tarkoitetuissa palvelusopimuksiksi otsikoiduissa asiakirjoissa tai niiden liitteissä ja palvelukuvauksissa, eikä siis sellaisissa säännöksissä ja määräyksissä, joihin virkavastuun katsotaan yleensä voivan perustua.

4 TOIMENPITEET

Saatan tämän päätökseni käräjäoikeuden laamannin ja asiassa selvityksiä antaneiden henkilöiden tietoon. Palkkioiden ja korvauksen maksatuksen viivästymisen toteamisen lisäksi asia ei käräjäoikeuden toiminnan osalta anna aihetta muihin toimenpiteisiin.

Toimitan päätökseni lisäksi oikeusministeriölle edellä kohdassa 3 esittämieni käsitysten johdosta huomioon otettavaksi oikeusapulain kehittämistarpeiden arvioinnin yhteydessä.